

Synscenter Refnæs

Borgerens inklusion i lokale fællesskaber

Erfaringer og resultater

Anne Breumlund og Inger Bruun Hansen

Glim Refugium

Bo og Nabolik Sydlolland

Borgerens inklusion i lokale fællesskaber

Erfaringer og resultater fra tre udviklingsprojekter
på tre sociale botilbud i Region Sjælland

Anne Breumlund og Inger Bruun Hansen

*Borgerens inklusion i lokale fællesskaber.
Erfaringer og resultater fra tre udviklingsprojekter
på tre sociale botilbud i Region Sjælland 2017*
Anne Breumlund og Inger Bruun Hansen

1. udgave – formidlingspublikation

© Forfatterne 2016

Grafisk tilrettelæggelse: akila v/ Kirsten Bach Larsen
Fotos på omslaget er gengivet med tilladelse fra Region Sjælland

Trykt hos Toptryk Grafisk ApS, 2017

ISBN: 978-87-7112-623-5

Oplag: 150

Udgivet af:

Aalborg Universitetsforlag

Skjernvej 4A, 2. sal

9220 Aalborg Ø

T 99407140

F 96350076

aauf@forlag.aau.dk

forlag.aau.dk

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copy-Dan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

Indhold

Rammer for udviklingsprojektet	7
Deltagende botilbud	8
Metode i udviklingsprojektet	8
Lokale arbejdsgrupper	10
Valg af deltagere til dialogmøder	11
Glim Refugium - erfaringer og resultater	11
Glim Refugium - første åbne dialogmøde	12
Glim Refugium - andet åbne dialomøde	14
Glim Refugium - refleksioner og efterspil	15
Synscenter Refnæs - erfaringer og resultater	16
Synscenter Refnæs - første åbne dialogmøde	16
Synscenter Refnæs – andet åbne dialogmøde	18
Synscenter Refnæs - refleksioner og efterspil	19
Bo og Naboskab Sydlolland - erfaringer og resultater	20
Bo og Naboskab Sydlolland - første lokale arbejdsgruppemøde	20
Bo og Naboskab Sydlolland - andet lokale arbejdsgruppemøde	21
Bo og Naboskab Sydlolland - refleksioner og efterspil	23
Refleksioner over tre udviklingsforløb	23
Litteratur	25

Rammer for udviklingsprojektet

Denne publikation formidler erfaringer og resultater fra et udviklingsprojekt på tre specialiserede botilbud fra august 2016 til marts 2017. Udviklingsprojektets basis er resultaterne fra et 1½-årigt forskningsprojekt: *Borgerens inklusion i lokale fællesskaber – et perspektiv for indsatsen*, gennemført af forskere fra Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet, i samarbejde med Region Sjælland.

Forskningsprojektet er formidlet i bogform (Breumlund, Hansen og Niklasson 2016a). Udviklingsprojektet bygger som nævnt på forskningsresultaterne. Disse samt udviklingsprojektets grundlag og metode er formidlet i et mindre hæfte (Breumlund, Hansen og Niklasson 2016b).

Forsknings- og udviklingsprojektet er igangsat og finansieret af Region Sjælland, som led i regionens *Strategi for det regionale socialområde*. Forskningen skal undersøge de sociale tilbuds indsatser og skabe basis for kvalificering af de regionale tilbuds indsatser. Forskningens resultater skal derfor forankres i praksis og kunne anvendes af og inspirere alle 14 tilbud på socialområdet i Region Sjælland.

Med denne erfaringsformidling fra udviklingsprojektet er det håbet at kunne inspirere andre tilbud på det specialiserede sociale område til lignende forsknings- og udviklingsprojekter jf. formålet med udviklingsarbejdet i projektdesign:¹

---

1 Fra projektbeskrivelse 13.10. 2014.

”...at kvalificere indsatsen og de socialpædagogiske metoder i Region Sjællands 14 tilbud på socialområdet således, at disse kan supplere og understøtte de opgaver, der løses lokalt i kommunerne og dermed fremme en udvikling i retning mod at understøtte borgernes inklusion i lokale fællesskaber eller i lokalsamfundet.”

I det følgende formidles erfaringerne fra udviklingsarbejdet. Viden herom baserer sig på forskernes løbende notater samt referater fra de lokale arbejdsgrupper og de åbne dialogmøder.

Deltagende botilbud

I udviklingsdelen har tre botilbud ud af Region Sjællands 14 tilbud på socialområdet deltaget:

- Synscenter Refsnæs
- Glim Refugium
- Bo og Naboskab Sydlolland

De samme tre botilbud har deltaget i det forudgående forskningsprojekt. Idéen i forskningsprojektet har været at undersøge hæmmende og fremmende faktorer for borgerens inklusion på basis af tre aktørgruppers perspektiver: Kommunale socialrådgivere samt medarbejdere og beboere fra botilbuddene. Viden i forskningsprojektet har været tilvejebragt gennem observationsbesøg på botilbuddene og kvalitative interview med de tre aktørgrupper. Der er gennemført interview med i alt 18 medarbejdere fra bo-del og/eller undervisnings- og beskæftigelsesdel, 19 interview med beboere og 9 interview med socialrådgivere fordelt på seks kommuner: Kalundborg, Holbæk, Lejre, Solrød, Ishøj og Lolland Kommune.

Metode i udviklingsprojektet

Metoden i udviklingsdelen er inspireret af Åbne Dialogmøder.² Metoden kaldes også *Vestlaplansmodellen*, en finsk netværksorienteret

---

2 jf. projektbeskrivelsen 13.10. 2014.

behandlingsmodel udviklet af psykolog og professor Jaakko Seikkula, Finland, og psykiater og professor Tom Andersen, Norge.³ Den er udviklet for at støtte mennesker med psykiatriske lidelser, som er i en vanskelig situation. Metoden er oprindeligt individfokuseret og løsningsorienteret i forhold til en borgers akutte situation.

I den forståelse af åbne dialogmøder, der har vundet indpas i socialpsykiatriske sammenhænge i Danmark, har flest mulige relevante parter fra borgerens netværk deltaget. Møderne er uden dagsorden, da intentionen er at undersøge, hvilke problemstillinger der er relevant for deltagerne og på den baggrund søge løsninger herpå. Grundsynet er, at problemer og løsninger ikke blot skal tilskrives den enkelte, men må ses og løses gennem netværket og ved at forandre samarbejds måder og måder at udvikle løsninger.

Vi har tilpasset metoden, så den kan understøtte udviklingsarbejdet i dette forsknings-og udviklingsprojekt. Men grundsynet er identisk med Seikkula og Andersens.

Afsættet for at forhandle løsninger i *de åbne dialogmøder* vil i denne sammenhæng være identificerede faktorer jf. forskningsresultaterne og dermed problemer for hele målgruppen på botilbuddet - og ikke løsninger på specifikke problemer vedrørende en enkelt borger i en akut situation. Målet er at reflektere over og søge løsninger på de faktorer, der hæmmer borgerens inklusion i lokale fællesskaber og fremme faktorer for borgerens inklusion i lokale fællesskaber ved at afprøve nye og kvalificere eksisterende indsatser, metoder og ikke mindst samarbejde med netværk. Fokus er desuden på udvikling og udvidelse af rammer og betingelser, således at lokalsamfundet medtænkes.

Deltagerkredsen i de åbne dialogmøder var tænkt identisk med de tre aktørgrupper, der indgik i forskningsdelen, dvs. kommunale socialrådgivere samt medarbejdere og beboere på de tre botilbud. I forløbet tænkes deltagerkredsen dog at kunne udvides til at omfatte andre

---

3 Seikkula, Jaakko (2008): *Åben dialog og netværksarbejde*; Seikkula, Jaakko (2007) *Åpne Samtaler*; Haram, Annbjørn (2007) *Dialogens Kraft - når tanker bliver stemmer*. Set på Socialstyrelsens hjemmeside den 02.10.2014: <http://socialstyrelsen.dk/handicap/socialpsykiatri/metoder-og-tilgange/aben-dialog>.

aktører fra lokalområdet, f.eks. fra erhvervslivet, undervisningssektoren og civilsamfundet, herunder frivillige foreninger og idrætsklubber.

Lokale arbejdsgrupper

Udviklingsprojekterne har været styret af lokale arbejdsgrupper med deltagelse af to forskere fra Aalborg Universitet samt af to-tre medarbejdere og souschef på hvert botilbud. Disse arbejdsgrupper er en videreførelse af dem, der blev etableret i forskningsprojektet. De har taget beslutninger om det primære udviklingsmål og fokus for dialogmøderne samt udvælgelse og prioritering af deltagerkredsen til disse. Desuden skulle de håndtere konkrete arbejdsopgaver samt organisere dialogmøderne.

Medarbejdernes rolle har været at pege på mulige lokale samarbejdspartnere samt forberede beboere og medarbejdere i forhold til deltagelse i dialogmøderne. Dertil kommer, at de skulle være bindeled i forhold til ledelsesmæssige beføjelser, kompetencer og beslutninger. Endeligt har de skullet organisere praktiske forhold omkring dialogmøderne.

Fra i forskningsprojektet at være udøvende praksisforskere⁴ er forskernes rolle i udviklingsprojektet skiftet til en faciliterende funktion. Denne kan karakteriseres som en støttende og igangsættende funktion, som f.eks. indebærer at planlægge møder, afsøge dialogpartnere og - i forbindelse med dialogmøderne - udforme invitationer og skrive referater. Sidst, men ikke mindst, har opgaven været at motivere eksterne samarbejdspartnere til at deltage i dialogmøderne. Det gælder samarbejdspartnere som kommunale socialrådgivere, jobcentermedarbejdere og aktører fra civilsamfundet, f.eks. undervisningsområdet.

På de åbne dialogmøder har forskerne fungeret som hhv. ordstyrer og referent samt været ansvarlige for metodetilgangen. Ansvar for de valgte fokuspunkter på dialogmøderne og beslutninger, som hvordan forslag og idéer kan støttes fremadrettet, har været dialogdeltagernes.

---

4 Om praksisforskning i dette projekt se Breumlund, Hansen og Niklasson 2016a: 41-43.

Valg af deltagere til dialogmøder

Den potentielle deltagerkreds til dialogmøder tog afsæt i de tre grupper involveret i forskningsdelen: Kommunale socialrådgivere samt medarbejdere og beboere på botilbuddene.

Vedrørende de kommunale medarbejdere var der i alle tre lokale arbejdsgrupper ændringer af valg af kommuner fra forskningsprojektet til udviklingsprojektet. Begrundelserne var f.eks., at en kommune ikke længere havde en beboer på det pågældende botilbud, og for to andre kommuner ville en for stor geografisk afstand vanskeliggøre deltagelse samtidigt med, at disse alene havde en enkelt borger på botilbuddene i udviklingsprojektets periode.

Den lokale arbejdsgruppe på det ene botilbud overvejede at invitere en ny kommune ind, men besluttede i stedet at udvide deltagerkredsen ved at invitere nogle jobcentermedarbejdere foruden en medarbejder fra voksenspecialenheden fra den nærmeste kommune. Arbejdsgruppen på det andet botilbud ønskede at inddrage yderligere to kommuner, da man forestillede sig, at netop disse ville indgå positivt i et udviklingsprojekt. Dette blev siden indskrænket til en enkelt ny kommune, foruden en af de tidligere involverede kommuner. Arbejdsgruppen på det tredje botilbud besluttede at gennemføre udviklingsprojektet med den af de tidligere involverede to kommuner, der var mest central for botilbuddet.

På alle tre botilbud har der i arbejdsgruppen været diskussioner om, hvorvidt beboerne kunne og ville deltage. Men der var enighed om, at det var væsentligt at sikre, at de interviewede beboere blev en del af udviklingsarbejdet; hvilket er grundidéen i de åbne dialogmøder. Beboerne på to af botilbuddene viste på forhånd stor interesse i at deltage i udviklingsprojektet.

Glim Refugium - erfaringer og resultater

Det følgende er erfaringer og resultater fra forløbet på Glim Refugium på baggrund af referater fra den lokale arbejdsgruppe og fra dialogmøder samt efterfølgende refleksioner.

Den lokale arbejdsgruppe besluttede, at overskriften for udviklingsprojektet skulle være *beboerens udslusning og overgange*. Mulig-

heder - som at skabe et tættere samarbejde med andre tilbud målrettet målgruppen og at igangsætte flere aktiviteter og undervisning på botilbuddet - blev også drøftet.

Da den ene af de to involverede kommuner i forskningsprojektet ikke længere havde borgere på botilbuddet, var der enighed om ikke at invitere denne kommune. For at igangsætte flere tiltag ønskede arbejdsgruppen at udvide deltagerkredsen med to nye kommuner foruden den kommune, der havde deltaget i forskningsprojektet. Vedrørende medarbejderdeltagelse stod det åbent, hvorvidt yderligere medarbejdere end dem, der sad i arbejdsgruppen, skulle deltage. Der var enighed om at invitere alle interviewede beboere, såvel nuværende som tidligere, med til de åbne dialogmøder.

Forskerne tog kontakt til de tre kommuner, først mundtligt, dernæst pr. mail, med beskrivelse af formålet med dialogmødet samt vedhæftet det udformede "udviklingshæfte" (Breumlund, Hansen og Niklasson 2016b), som beskriver grundlaget for udviklingsprojektet. To nye kommuner tog imod invitationen og deltog med to medarbejdere og en af de tidligere kommuner ville deltage med en medarbejder. Men arbejdspress og møder betød i sidste ende, at den ene af de nye kommuner måtte melde fra.

Medarbejdere inviterede og informerede beboere med afsæt i et informationsbrev fra forskerne. Medarbejdere fra projektarbejdsgruppen kom til at udgøre medarbejderrepræsentationen på det første dialogmøde, mens der på det andet dialogmøde deltog yderligere to medarbejdere samt en praktikant.

Medarbejderne havde ønsket at udvikle deres samarbejde med forskellige fritidstilbud til sindslidende i lokalområdet, således at disse evt. kunne lægge aktiviteter på botilbuddet. Dette projekt skulle udvikles parallelt med dialogmødet, men flere langtidssygemeldinger blandt medarbejderne betød, at der ikke var ressourcer hertil i udviklingsprojektets periode.

Glim Refugium - første åbne dialogmøde

På første dialogmøde deltog, foruden forskere, to medarbejdere fra Glim Refugium, to socialrådgivere fra den ny kommune og en social-

rådgiver fra en af de tidligere involverede kommuner samt fire ud af de i alt fem interviewede beboere.

Med afsæt i præsentation af forskningsresultater for Glim Refugium handlede den efterfølgende dialog om, hvilke hæmmende/fremmende forhold den enkelt deltager fandt det mest relevant at interessere sig for. Disse kan sammenfattes til:

- *Mangel på boliger i kommunerne medfører manglende flow ved udslusning*
- *Etårige tidsbegrænsede bevillinger / opfølgninger stresser beboerne*
- *Støtten i egen bolig er utilstrækkelig*

Alle var enige om, at manglen på egnede boliger var et stort problem. Beboerne fremhævede desuden, at de etårige kommunale bevillinger var stressende i forhold til at få en periode med ro, som var tilstrækkelig lang til at komme sig. Medarbejderne var især optagede af den utilstrækkelige støtte i egen bolig efter fraflytning.

I dialogen om punkterne fremkom også løsningsforslag. Et af disse var at udvikle et kursusforløb med et indhold, som berørte de nævnte problemstillinger. Kurset skulle hjælpe de unge til at mestre overgangen fra botilbud til egen bolig. Et sådant kursus kunne desuden tilføre nye ressourcer til botilbuddet.

Kurset skulle udformes som et særligt tilrettelagt forløb i folkeoplysningsregi med undervisning lagt på botilbuddet. Indholdet skulle veksle mellem oplæg fra en underviser, gæsteoplæg og ekskursioner ud af huset. For eksempel kunne problemstillingen om *mangel på boliger* belyses ved orientering om forhold på boligmarkedet, især boligforeninger og private udlejere. Det kunne ske ved, at en administrativ medarbejder fra en boligforening og / eller en boligsocial medarbejder holdt oplæg om indmeldelse i boligforeninger, huslejeforhold, bolig sikring, varme, vand og el, mv. Problemstillingen med *utilstrækkelig støtte i egen bolig* kunne imødegås ved at give deltagerne indsigt i fritids-, beskæftigelses- og uddannelsesmuligheder gennem aktører på det frivillige område samt aktører på fritids- og kulturområdet, herunder særlige tilbud til sindslidende. Disse kunne inviteres ind til at

fortælle om mulighederne, ligesom beboerne kunne besøge og deltage i fritids- og kulturtilbud. Virksomhedskonsulenter i jobcentret kunne inviteres for at afdække flere muligheder for praktik. Der var også forslag om at invitere en socialrådgiver til at forklare regler og muligheder for at få støtte og hjælp til bolig, beskæftigelse, uddannelse, transport og medicin.

Forskerne sammenskrev efterfølgende alle idéer til et kursusforløb, som deltagerne i dialoggruppen efterfølgende kunne orientere sig i og videreudvikle.

Glim Refugium - andet åbne dialomøde

Efter en to-måneders periode, som skulle anvendes af deltagerne til at arbejde videre med kursusidéen samt tage kontakt til et oplysningsforbund, afholdtes det andet dialogmøde.

Deltagerkredsen i andet dialogmøde omfattede tre beboere, en praktikant og tre medarbejdere, hvoraf de to ikke tidligere havde deltaget, samt lederen af AOF Roskilde. Der var ingen af de tidligere deltagende kommunale socialrådgivere. Socialrådgivere fra den nye kommune meldte fra pga. arbejdspress, den anden kommunes socialrådgiver meldte fra pga. sygdom.

Mødet indledtes med forskernes rekapitulation af indholdet i udkast til et kursusforløb.

Mødet forløb som en afsøgning og afklaring af mulighederne for et samarbejde mellem AOF, Roskilde og Glim Refugium. Oplysningsforbundet skulle være udbyder og tilrettelægger af kurset. Lederen af AOF oplyste, at folkeoplysningsloven giver mulighed for særligt tilrettelagte undervisningsforløb, hvor deltagerantal er mindre end på almene hold, men med krav om en vis deltagerbetaling. Oplysningsforbundets afdelingsleder havde erfaringer med tilsvarende forløb i almen daglig livsførelse (ADL) for en specifik handicapgruppe. Såvel beboere som medarbejdere fastholdt ønsket om et kursus. Mødet koncentrerede sig om udvikling af kurset, hvor deltagerne viste stor interesse og gav mange input til indhold og form. Kurset skulle organiseres i moduler og gennemføres to gange årligt.

Der blev lavet en aftale om, at medarbejdere og beboere på Glim Refugium sammen med en afdelingsleder i AOF skulle færdigudvikle kurset, således at første modul kunne forventes igangsat forår 2017.

Glim Refugium - refleksioner og efterspil

I det følgende præsenteres refleksioner efter udviklingsforløbets afslutning – samt hvad der er sket med udviklingsprojekterne efter sidste arbejdsgruppemøde / dialogmøde.

Forskernes refleksioner

Udviklingsforløbet har været konstruktivt. De medvirkende deltagere er gået ind i processen med at nytænke mulighederne for at udvikle støtten til beboernes overgang fra Glim Refugium til et hverdagsliv udenfor botilbuddet. Selv om der ikke deltog kommunale socialrådgivere til andet dialogmøde, er det overordnede indtryk, at der var interesse fra de kommunale samarbejdspartnere. I alt har tre kommuner været inddraget. Beboerne har været vedholdende - svingende fra tre til fem deltagere - og har været aktivt bidragende med input. De deltagende medarbejdere har primært været to fra den lokale arbejdsgruppe, hvoraf den ene måtte trække sig undervejs pga. sygdom i medarbejderstaben. Til andet dialogmøde deltog yderligere to medarbejdere samt en praktikant. Af lokale eksterne aktører har lederen for AOF Roskilde bidraget konstruktivt til processen. Et konkret resultat er således udvikling og igangsætning af et kursusforløb i samarbejde med AOF Roskilde.

Ifølge medarbejderne har der efterfølgende været yderligere samarbejde med oplysningsforbundet om etablering af kurset allerede forår 2017. Udviklingsarbejdet har desuden medført, at Glim Refugium udvider deres dagbeskæftigelse fra primært at omfatte et udehold og et køkkenhold til fremover periodisk at tilbyde forløb med afsæt i nogle af de øvrige idéer, der kom frem på dialogmøderne.

Synscenter Refsnæs - erfaringer og resultater

Det følgende er erfaringer og resultater fra forløbet på Synscenter Refsnæs på baggrund af referater fra den lokale arbejdsgruppe og fra dialogmøder samt efterfølgende refleksioner.

På Synscenter Refsnæs var den lokale arbejdsgruppe enige om, at et udviklingsarbejde skulle koncentrere sig om at få bedre flow mellem systemerne, udvikle flere praktikpladser og bedre beskæftigelsesmuligheder samt forskellige former for bomuligheder for beboerne efter fraflytning.

Deltagerne i arbejdsgruppen besluttede at erstatte en af de involverede kommuner, som aktuelt kun havde en enkelt beboer på botilbuddet, med en anden kommune, som havde erfaring med at etablere forskellige typer af boliger for borgere på det specialiserede område. Man ville dog invitere en medarbejder fra denne kommune ind senere i forløbet. Arbejdsgruppen valgte til første dialogmøde at invitere den kommune, som tilbuddet er beliggende i, og hermed den medarbejder fra voksenspecialenheden, som havde været involveret i det forudgående forskningsprojekt. Desuden ønskede medarbejderne i arbejdsgruppen at udvide deltagerkredsen med medarbejdere fra jobcentret i samme kommune. Navne på kontaktpersoner blev overgivet til forskerne.

Der var positive tilbagemeldinger fra såvel medarbejderen i voksenspecialenheden som fra tre jobkonsulenter i jobcentret. Disse modtog en orienteringsmail samt et udviklingshæfte om projektet som forberedelse til dialogmøderne (Breumlund, Hansen og Niklasson 2016b).

Medarbejdere fra synscentret formidlede kontakt til udvalgte beboere blandt tidligere interviewpersoner og informerede dem om mødernes indhold og form med afsæt i forskernes beboerbrev samt anvisninger til dialogmøder i udviklingshæftet (Breumlund, Hansen og Niklasson 2016b).

Synscenter Refsnæs - første åbne dialogmøde

På første dialogmøde deltog tre beboere, hvoraf to var fraflyttet, samt tre medarbejdere fra synscenter Refsnæs. Fra kommunen del-

tog en medarbejder fra voksenspecialenheden samt tre medarbejdere fra jobcentret.

Efter præsentation af de overordnede forskningsresultater for Synscenter Refsnæs blev fokus i den efterfølgende dialog, hvilke hæmmende/fremmende forhold det var mest relevant at interessere sig for. Disse kan sammenfattes til:

- Mangel på egnede boliger
- Flow mellem systemerne ved udslusning
- Flere praktikpladser/beskæftigelse
- Flere fritidsaktiviteter, der kan skabe netværk

Der var enighed om, at de to følgende forhold var væsentligst: Mangel på egnede boliger og ønsket om flere praktikpladser samt forbedrede beskæftigelsesmuligheder. Det var primært medarbejdere og beboere, som havde erfaringer med, at flow mellem systemerne ved udslusning havde været langsommeligt. Medarbejderne på synscentret ønskede desuden større viden om tilbud for at kunne inspirere beboerne til at deltage i flere fritidsaktiviteter og dermed opbygge et større netværk.

I den efterfølgende meningsudveksling om punkterne fremkom der flere løsningsforslag.

Alle deltagergrupper bidrog til viden om, at flere beboere end i dag kan, hvis de er rimeligt selvhjulpne, tilbydes støtte til at finde bolig med andre unge og få hjemmevejleder fra kommunen. Medarbejdere fra Kalundborg Kommune redegjorde for, at kommunen vil etablere seks § 108-boliger, som dog allerede er optaget. Synscentret har også oprettet nogle pladser jf. § 108.

Punktet om begrænset flow blev adresseret ved, at de kommunale medarbejdere og medarbejdere fra Refsnæs aftalte fremover at sikre jobcentrets deltagelse i evalueringen af handleplaner på Synscenter Refsnæs.

At forbedre muligheder for praktik under STU-forløb (Særligt Tilrettelagt Ungdomsuddannelse) samt udvikle på praktikpladser og beskæftigelsesmuligheder ville såvel synscentrets som jobcentrets medarbejdere arbejde videre med. Således skulle det undersøges, om

der kunne etableres et større samarbejde mellem Synscenter Refsnæs og kommunens virksomhedskonsulenter, således at virksomhedskonsulenter under STU-forløbet kunne besøge synscentret for at informere om muligheder for praktik og for at få større indblik i beboernes ressourcer. Dette kunne lette arbejdet med at lave en plan for beskæftigelse ved udslusning. Jobcentrets medarbejdere ville undersøge muligheder for nye praktikpladser f.eks. inden for frivillige organisationer af en vis størrelse og med ansatte. Medarbejdere på Synscenter Refsnæs ville undersøge mulighederne for KLAP-job (Kreativ Langsigtet Arbejdsplanlægning)⁵ til målgruppen med førtidspension på botilbuddet.

Medarbejderne ville desuden skabe et overblik over mulige fritidsaktiviteter via Fritids- og Kulturafdelingen, herunder afsøge viden om eksisterende kompenserende undervisningstilbud til voksne med funktionsnedsættelse og mulighederne for at etablere nye tilbud under folkeoplysningsloven. Alle deltagere fandt det desuden oplagt med en vidensdeling mellem medarbejdere på Synscenter Refsnæs og medarbejdere på væresteder.

Synscenter Refnæs – andet åbne dialogmøde

Det andet åbne dialogmøde blev afholdt to måneder efter med deltagelse af to fraflyttede beboere og to medarbejdere fra Synscenter Refsnæs samt to socialrådgivere fra hhv. voksenspecialenheden og jobcentret i Kalundborg Kommune. Der var afbud fra en beboer pga. sygdom og fra to af de tre jobcentermedarbejdere.

Mødet indledtes med en præsentation af resultaterne af de arbejdsopgaver, der var fordelt blandt deltagerne på det første dialogmøde.

Et ønske fra beboere og medarbejdere på synscentret samt kommunale medarbejdere havde været at undersøge mulighederne for at etablere flere praktikpladser samt job. En botilbudsmedarbejder havde orienteret sig i, hvordan KLAP-job kunne etableres. Resultatet var, at dette synes vanskeligt for synscentrets målgruppe. En jobcentermedarbejder havde afsøgt muligheden for at involvere kommunens

---

5 <http://www.klapjob.dk/>

virksomhedskonsulenter i arbejdet med at etablere praktikpladser. Dette viste sig ikke lovgivningsmæssigt muligt, så længe de unge var i STU-forløb på Synscenter Refsnæs.

Der var diskussion af mulighederne for at påpege virksomheders sociale ansvar og etablere flere praktikpladser gennem kontakt på overordnet niveau, f.eks. gennem Handelsstandsforeningen, det lokale erhvervsråd, HR-chefer eller interessesammenslutninger. Desuden kunne man gøre det lokale erhvervsliv mere velvillige i forhold til praktikpladser ved at udbrede mere viden om beboernes kompetencer.

Det blev drøftet, at formålet med praktik for beboere i folkeskole-regi primært måtte være det generelle at prøve at være på en arbejdsplads, fremfor den specifikke indsigt i en enkelt arbejdsplads, hvorfor valg af praktikplads ikke nødvendigvis skulle tage afsæt i beboernes specifikke ønsker. Modsat beboere i STU-forløb, hvor beboernes interesser forsat skulle styre valget af praktikplads. Dette besluttet for at imødegå, at nogle beboeres ønsker om et specifikt praktiksted, som var vanskeligt at imødekomme, kunne blokere for at praktikophold overhovedet kunne etableres.

Beboernes fritidsmuligheder var et andet fokusområde fra første møde. En medarbejder havde undersøgt byens væresteder og beboerhus i forhold til, hvilke tilbud der krævede visitation, og hvilke tilbud beboerne kunne benytte, mens de boede på Synscenter Refsnæs. For beboere og medarbejdere gav dette overblik en mulighed for at orientere sig.

Et tredje fokusområde var boligproblemerne for målgruppen. Her var der ikke umiddelbart yderligere konkret information, men kommunen var klar over vanskelighederne og arbejdede på at forbedre mulighederne.

Synscenter Refsnæs - refleksioner og efterspil

I det følgende præsenteres refleksioner efter udviklingsforløbets afslutning – samt hvad der er sket med udviklingsprojekterne efter sidste arbejdsgruppemøde / dialogmøde.

Forskernes refleksioner

Beboerne har bidraget aktivt og stabilt i udviklingsarbejdet på linje med øvrige deltagere. Ifølge afsluttende kommentarer fra deltagere har synscentrets beboere og medarbejdere været glade for udviklingsforløbet, ligesom Kalundborg Kommunes medarbejdere - såvel i voksenspecialenheden som i jobcentret - var tilfredse med at opnå et tættere kendskab til og samarbejde med synscentret og få større indblik i beboernes mangearterede ressourcer.

Dialog med kommunen har givet grobund for at tænke flere forskellige boformer og nye muligheder for støtte i egen bolig efter fraflytning.

Diskussionerne på dialogmøderne har dannet inspiration til, at man kan nytænke mulighederne for at udvikle og etablere flere nye praktikpladser. Indblik i beboernes ressourcer har også givet et bredere perspektiv på mulighederne for større variation i beboernes fritidsaktiviteter.

Bo og Naboskab Sydlolland - erfaringer og resultater

Det følgende er erfaringer og resultater fra forløbet på Bo og Naboskab Sydlolland på baggrund af referater fra den lokale arbejdsgruppe samt efterfølgende refleksioner. Der blev ikke afholdt dialogmøder med inddragelse af andre aktører end medarbejderne i den lokale arbejdsgruppe.

Bo og Naboskab Sydlolland - første lokale arbejdsgruppemøde

På første møde i den lokale arbejdsgruppe i udviklingsprojektet blev valg af mulige deltagere til dialogmøder drøftet. I første omgang prioriteredes deltagelse af de kommunale samarbejdspartnere.

Den lokale arbejdsgruppe besluttede, at man udelukkende ville invitere den kommune, som botilbuddet er placeret i, til at deltage i et udviklingsprojekt. Den anden kommune, som havde været involveret

i forskningsdelen, lå i geografisk stor afstand og havde aktuelt kun en enkelt beboer på botilbuddet.

Medarbejderne ville lave aftaler med beboerne om deltagelse i udviklingsprojektet. Indholdet i udviklingsdelen skulle formidles således, at beboerne blev opmærksomme på eksistensen heraf, men uden at der lå forventninger om deres orientering heri.

Desværre takkede den ønskede kommune nej på forskernes henvendelse om at deltage i udviklingsarbejdet, pga. arbejdspress som følge af omstruktureringer.

En hovedproblemstilling var for få aktiviteter, for lidt variation i aktiviteter for beboerne om aftenen og i weekenden samt begrænsede muligheder for beboerne for at deltage i problemhomogene og almene fællesskaber udenfor tilbuddet. En vanskelighed var også medarbejderressourcer.

De to forskere udviklede herefter en idé om at igangsætte et udviklingsarbejde i samspil med civilsamfundet, frivillige foreninger, handicapdræt, fritidsundervisning, lokale organisationer og virksomheder. Udviklingsarbejdet skulle føre til, at beboerne fik mulighed for flere forskellige beskæftigelses- og aktivitetsmuligheder på og udenfor Bo og Naboskab. Samtidig skulle nye grupper og aktiviteter i lokalsamfundet også trækkes ind på matriklen. Inklusion mellem beboere og lokalsamfund skulle foregå på flere måder.

På baggrund af forskernes research af tilbud i lokalsamfundet blev der udformet et udkast med idéer til aktiviteter og nye, potentielle samarbejdspartnere, som blev sendt til de øvrige deltagere i arbejdsgruppen.

Bo og Naboskab Sydlolland - andet lokale arbejdsgruppemøde

Andet møde i den lokale arbejdsgruppe havde til formål at forventningsafstemme, udfolde og diskutere idéer til flere aktiviteter for beboerne i samspil med lokalområdet med afsæt i forskernes udspil. Desuden skulle forskernes roller heri afklares. Deltagerne i arbejdsgruppen var enige om at arbejde på at realisere flere muligheder for

beboerne. Forskerne kunne fungere som sparringpartnere via mail og/eller inddrages som deltagere på møder med eksterne samarbejdspartnere efter behov.

Souschef på Bo og Naboskab orienterede om, at der var nogle frivillige, primært tidligere medarbejdere, der tog på gå- og cykelture på nyindkøbte Christiania-cykler med beboerne i deres fritid.

Desuden ønsker medarbejderne at arbejde videre med følgende ideer:

Man ville søge at forøge antallet af frivillige, hvilket kunne bidrage til at realisere flere aktiviteter og tilbud for beboerne. Det kunne imødegå behovet for ikke at belaste personalet yderligere. Nye frivillige skulle rekrutteres blandt tidligere medarbejdere og/eller netværk af pensionister/førtidspensionister fra området. Desuden ville man facilitere og formalisere gruppen af de frivillige yderligere.

Det eksisterende samarbejde med en lokal musiker og den lokale kirke skulle udbygges, da det var velfungerende og til glæde for beboerne.

Der fremkom en idé om at anvende et græsareal ved Bo og Naboskab til køkkenhave, æbletræer og bærbuske mv., en pavillon samt bålplads, som kunne benyttes af alle beboere. Derudover skulle et areal udstykkes i jordlodder som en slags kolonihaver, der kunne udlånes til lokalområdets beboere. Projektet skulle varetages af medarbejdere samt frivillige. Der kunne trækkes på allerede tilknyttede gartnere og håndværkere på Bo og Naboskab.

Ligeledes blev muligheden for at søge midler fra puljer samt sponserater fra det lokale erhvervsliv drøftet.

Der var enighed om, at man skulle udbygge aktiviteter ved at anvende folkeoplysning som undervisningstilbud på Bo og Naboskab, f.eks. ved et kursusforløb af to-tre timer pr. gang med overskriften *"Jord til bord."* Dertil kom oprettelse af forskellige motionshold.

Arbejdsgruppens medarbejdere fastlagde på mødet deadlines for hvem, hvornår og hvordan de nye initiativer skulle søsættes. Det blev besluttet, at forskerne først skulle deltage i et arbejdsgruppemøde ved projektafslutning, såfremt medarbejderne fik etableret egne ønskede aktiviteter/netværk til nye samarbejdspartnere.

Bo og Naboskab Sydlolland - refleksioner og efterspil

I det følgende præsenteres refleksioner efter udviklingsforløbets afslutning – samt hvad der er sket i udviklingsprojektet efter sidste arbejdsgruppemøde.

Forskernes refleksioner

Processen med at igangsætte udvikling har været vanskelig, da alt initiativ måtte komme fra Bo og Naboskabs medarbejdere, da den centrale kommune ikke var i stand til at deltage i dialogmøder pga. omstruktureringer. I og med, at medarbejdere i hverdagen er optaget af arbejdsopgaver, har det været vanskeligt at afse tid til nye initiativer. Dette har, sammenholdt med, at ”en fornyelse også er en forstyrrelse”, gjort, at processen med udvikling af idéer til nye samarbejdspartnere / aktiviteter måtte støttes af forskerne ved f.eks. et idéudkast til fritidsaktiviteter. Det har betydet, at der ikke har været afholdt åbne dialogmøder med deltagelse af nye og/eller eksterne aktører, men kun møder i den lokale arbejdsgruppe. Da disse ikke er etableret ud fra dialogmøde-modellen, har beboere ikke deltaget heri.

Ifølge medarbejderne har projektet været spændende, selv om der er skuffelse over, at de kommunale aktører, som kunne have skubbet processen videre, meldte fra. Der har været afholdt et givende møde med leder af Aftenskolen Lolland-Falster, som udbyder folkeoplysning for mennesker med udviklingshæmning, om at udvikle flere kurser og aktiviteter til beboerne på Bo og Naboskab. Desuden afholder man et møde med en håndfuld frivillige tilknyttet botilbuddet, dels for at forventningsafstemme, dels for at drøfte mulighederne i et kommende kolonihaveprojekt. Man arbejder generelt på at igangsætte flere udendørsaktiviteter for beboerne på egne udearealer.

Refleksioner over tre udviklingsforløb

Udviklingsforløbene på de tre botilbud var tilrettelagt med inspiration fra metoden til åbne dialogmøder og på basis af forskningsresultaterne fra forskningsprojektet: *Borgerens inklusion i lokale fællesskaber*.

Kernen i udviklingsforløbene har været at inddrage beboere, medarbejdere og centrale samarbejdspartnere - kommuner samt evt. andre lokale aktører - i arbejdet med at sikre beboernes inklusion i lokale fællesskaber.

Alle adspurgte kommuner viste interesse, men ikke alle medarbejdere havde i praksis mulighed for at deltage. Medarbejdere fra to kommuner tilkendegav allerede inden første åbne dialogmøde, at de ikke havde mulighed for at deltage pga. arbejdspress som følge af interne omstruktureringer. Tre kommuner deltog i første åbne dialogmøde, men en af disse meldte fra til andet åbne dialogmøde, også pga. arbejdspress.

Samtlige involverede medarbejdere fastholdt deres deltagelse. En enkelt medarbejder kunne pga. langtidssygemeldinger i botilbuddet kun deltage i et enkelt dialogmøde.

Grundidéen i dialogmøderne er, at beboerne er de centrale aktører. Formål, indhold og fokus på møderne tog derfor afsæt i beboerne som ligeværdige aktører ud fra ønsket om at fremme deres inklusion i lokale fællesskaber. Dette fungerede i udviklingsforløbene på Glim Refugium og Synscenter Refsnæs. På Bo og Naboskab Sydjylland kom det aldrig i spil, hvilket skyldes, at det ikke var muligt indenfor udviklingsprojektets periode at etablere åbne dialogmøder.

På de gennemførte åbne dialogmøder på to tilbud deltog beboerne som ligeværdige, aktive, engagerede deltagere, og beboerne viste også interesse for at deltage i det fortsatte udviklingsarbejde. Beboerne har profiteret af formen, som i sig selv kan betragtes som inklusion i et lokalt fællesskab. Vi vurderer, at erfaringer med aktiv deltagelse i diskussioner og beslutningsprocesser, der vedrører eget liv, kan medvirke til at styrke beboernes overgang fra botilbud til en aktiv voksentalværelse udenfor. At give mulighed for ligeværdig deltagelse i fællesskaber er baseret på medborgerskabstænkning, som er fundamentet i alle inklusionsprocesser.

Konkret synes dialogmøderne at have medvirket til interesse for og tillid til, at der gennem møder med lokale aktører og ved at inddrage beboerne kan ske en udvikling, som medarbejderne på de enkelte botilbud ikke kan igangsætte alene. Det er forventeligt, at det fremover

vil være lettere for såvel medarbejdere som kommunale medarbejdere at fastholde den indbyrdes dialog om nye løsninger i samarbejdet.

Såvel medarbejderne på botilbuddene som medarbejderne i kommunalt regi synes at have fået et bredere syn på beboernes ressourcer og motivation og at have fået øje på sider, som de ikke tidligere har set. I begge regi er medarbejdernes opgave at afhjælpe beboernes vanskeligheder samt styrke dem med afsæt i disse. I de åbne dialogmøder har medarbejdere og beboere indtaget ligeværdige roller.

Muligheder for at involvere lokalsamfundet i beboernes inklusion i lokale fællesskaber fremstår nu mere konkrete for medarbejderne i botilbuddene og i kommunalt regi. Udviklingsarbejdet har bidraget til at pege på potentielle lokale samarbejdspartnere og sammenhænge, som beboerne kan involveres i. Således er der skabt muligheder for, at botilbuddene i mindre grad fremstår som isolerede øer i lokalområdet.

Forventeligt vil det fremover være lettere for alle aktører at udvikle idéer og tage initiativer, som ligger udenfor eller i forlængelse af den socialpædagogiske indsats og de eksisterende samarbejdsflader. Mulighederne fremstår tydeligere end begrænsningerne. Der er nye veje at gå.

Litteratur

- Breumlund Anne, Hansen, Inger Bruun og Niklasson, Grit (2016a): *Borgerens inklusion i lokale fællesskaber. En undersøgelse af tre sociale tilbud i Region Sjælland*. Aalborg Universitetsforlag.
- Breumlund Anne, Hansen Inger Bruun og Niklasson, Grit (2016b): *Borgerens inklusion i lokale fællesskaber. Udviklingsdel*. Aalborg Universitetsforlag.

AAALBORG UNIVERSITETSFORLAG